

Redactioneel

| 17 | Vapen: snoepwinkel van de tabaksindustrie

John Roth

Eén op de tien jongeren vapet geregeld, zo blijkt uit recent onderzoek.¹ Met een e-sigaret, ook wel vape of vaper genoemd, inhaleer je een damp. In deze damp zitten allerlei bekende maar ook onbekende chemische stoffen. De belangrijkste en bekendste stof is nicotine. Dit is zeer verslavend, verslavender dan alcohol, hasj, cocaïne en heroïne.² Ook voegen fabrikanten allerlei chemische smaakjes toe, zoals vruchten, koffie, suikerproducten en kruiden. Die zijn niet verslavend maar bedoeld om het product nog aantrekkelijker te maken en de scherpe smaak van nicotine te maskeren. Ook wordt vaak nicotinezout toegevoegd, een vorm van nicotine die in de keel niet scherp voelt en razendsnel in de hersenen aankomt. Het zorgt ervoor dat vaperen veel milder voelt dan roken van sigaretten. Zo raken de jonge tieners snel en ongemerkt nicotineverslaafd.³

Opstap naar roken

De e-sigaret was aanvankelijk bedoeld om het rokers makkelijker te maken om te stoppen. Dus een overstap naar e-sigaretten helpt mogelijk de stoppoging, maar verhoogt voor kinderen het risico van opstap naar gewone sigaretten.⁴ Dat stelde de Amerikaanse National Academies of Science, Engineering, and Medicine (NASEM) in 2018 op basis van ruim 800 studies.⁵ In de richtlijn Tabaksontmoediging van de Federatie van Nederlands Specialisten werd in 2017 al aangegeven dat de gedane studies nog onvoldoende bewijs opleveren dat de e-sigaret toegevoegd kan worden aan het arsenaal aan nicotinevervangende middelen of als door professionals voorgeschreven hulpmiddel bij het stoppen met

roken. Daarbij speelt ook mee, aldus de richtlijn, dat in Nederland geen enkele e-sigaret geregistreerd staat als geneesmiddel. Daarmee vallen alle e-sigaretten onder de Tabaks- en rookwarenwet – en hoeven daardoor aan minder strikte kwaliteitseisen te voldoen dan farmacotherapeutische middelen.⁶

Misleiding

Met ingang van 1 oktober 2023 is het in Nederland verboden om nog e-sigaretten met smaakjes te verkopen.⁷ Tabaksfabrikanten leggen zich daar echter niet bij neer. British American Tobacco (BAT) probeert het smaakverbod voor e-sigaretten tegen te houden in een dit jaar ahangig gemaakte bodemprocedure. In de tevens gestarte voorlopig deskundigenberichtprocedure stelt BAT:⁸

‘Volgens BAT zal het Smaakverbod niet leiden tot een betere bescherming van de volksgezondheid. Gebleken is dat e-sigaretten bijdragen aan het verminderen van tabaksschade. Er bestaat groeiende consensus onder autoriteiten op het gebied van volksgezondheid dat e-sigaretten minder riskant zijn dan conventionele sigaretten. E-sigaretten kunnen dus een cruciale rol spelen bij het minimaliseren van de gezondheidsschade van het roken van tabak. Het volksgezondheidsbeleid zou rokers die nicotineproducten willen blijven gebruiken, moeten aanmoedigen over te stappen op het gebruiken van e-sigaretten (vaperen). Verder blijkt uit studies dat de beschikbaarheid van smaken in e-sigaretten een belangrijke rol speelt bij het feit dat rokers e-sigaretten een bevredigend alternatief vinden voor conventionele sigaretten.’

1 Zie Trimbos.nl, 3 oktober 2023: <https://bit.ly/49C0GDS>.

2 Aldus de website van Radboud UMC: <https://bit.ly/49Ak3NI>.

3 Zie hierover Trimbos: <https://bit.ly/3R1bh44>. Ook staatssecretaris Blokhuis wees daar in 2020 al op, zie NOS: <https://bit.ly/3MJG82u>.

4 S. Troelstra, E. Croes, J. Bommelé, M. Willemsen, ‘Factsheet elektronische sigaretten’, Trimbos-instituut, onderdeel: Nationaal Expertisecentrum Tabaksontmoediging, april 2020.

5 Kathleen Stratton, Leslie Y. Kwan, and David L. Eaton, ‘Public Health Consequences of E-Cigarettes’, National Library of Medicine, 23 januari 2018, zie <https://bit.ly/3QGidCh>; zie hierover: T. Keyzer, ‘Slecht nieuws voor de e-sigaret’, NTvG, 2018;162:C3826.

6 Zie Richtlijndatabase: <https://bit.ly/46f94pY>.

7 Regeling van de Staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport van 22 november 2022, kenmerk 3456548-1038502-WJZ, houdende wijziging van de Tabaks- en rookwarenregeling ter regulering van smaken voor e-sigaretten, Stcrt. 2022 nr. 32367 28 november 2022. Zie ook NOS: <https://bit.ly/3ucjXLQ>.

8 Rechtbank Den Haag 23 oktober 2023, ECLI:NL:RBDHA:2023:15122.

Een tabaksfabrikant die zich presenteert als pleitbezorger voor de volksgezondheid, is niet erg geloofwaardig. Over dezelfde tabaksfabrikant merkte Rechtbank Amsterdam in 2008 op:⁹

‘5.75. De rechtbank acht de publicatie uit 1988 een ondermijning van de bekendheid van het reeds bekende gevaar. Hoewel deze uiting reeds nadat [eiser] met roken was gestopt is gepubliceerd, zijn dergelijke bagatelliserende uitingen ook gedaan in de periode dat [eiser] rookte, zoals blijkt uit de hiervoor weergegeven voorbeelden. De rechtbank acht dergelijke uitingen laakbaar. Het ligt op de weg van de producent van een, in potentie, gevaarlijk product om gebruikers te waarschuwen voor de aan het product inherente gevaren, voor zover deze nog niet bekend zijn, en niet om deze gevaren te bagatelliseren.’

In de toelichting bij de wet waarin het hiervoor vermelde ‘Smaakverbod’ is ingevoerd, wordt de door BAT gestelde gezondheidswinst gerelativeerd:¹⁰

‘De e-sigaret is door producenten op de markt gebracht als een minder schadelijk alternatief voor het roken van tabakssigaretten. Hoeveel minder schadelijk de e-sigaret exact is, is niet bekend. Volgens de beschikbare wetenschappelijke literatuur lijkt de e-sigaret enkel minder schadelijk te zijn dan een tabakssigaret als gebruikers volledig overstappen op dampen. In Nederland was in 2018 echter 72% van de e-sigaret gebruikers niet volledig overgestapt. Dit zijn zogenaamde ‘dual users’ die naast e-sigaretten ook tabakssigaretten gebruiken. Dit levert niet of nauwelijks gezondheidswinst op en er zijn zelfs signalen dat dual use mogelijk schadelijker zou kunnen zijn dan het gebruik van alleen tabakssigaretten of e-sigaretten.’¹¹

De wetgever onderkent dat de e-sigaret mogelijk een ‘opstapproduct’ naar tabakssigaretten kan zijn.¹² De smaaktoevoegingen spelen daarbij een belangrijke rol:

‘Met name de zoete en fruitige smaken, die een groot aandeel van de markt vormen, zijn onder jongeren populair. Naast het geven van smaak kunnen smaakstoffen de bittere smaak

van nicotine maskeren, waardoor de vloeistof aantrekkelijker wordt. Daarnaast denken mensen ook onterecht dat zoete smaken zoals snoep en fruit minder schadelijk zouden zijn.¹³ Ook het Trimbos-instituut concludeert op basis van wetenschappelijk onderzoek dat jongeren met name smaken anders dan tabak aantrekkelijk vinden en dat jongeren e-sigaretten met zoete smaken als fruit en snoep als minder schadelijk zien. Daarnaast wordt de beschikbaarheid van aantrekkelijke smaken geassocieerd met een toegenomen bereidheid om e-sigaretten te proberen.¹⁴ Onderzoek uit andere landen laat ook het beeld zien dat smaken een belangrijke rol spelen bij de aantrekkelijkheid van de e-sigaret onder jongeren.’¹⁵

Ook volgens de WHO gaat de misleiding door de tabaksindustrie nog steeds door, met nicotineproducenten ‘die de verslavende aard van hun producten verbergen, terwijl ze zich rechtstreeks richten op kinderen en jonge volwassenen met advertenties voor hun schadelijke producten.’¹⁶ In een blog noemt het Trimbos-instituut de e-sigaret ‘de snoepwinkel van de tabaksindustrie’,¹⁷ een snoepwinkel die vooral kinderen weten te vinden.

Alleen op recept

Australië heeft zeer doortastende maatregelen getroffen: alleen volwassenen met een recept van een arts kunnen legaal nicotine-bevattende e-sigaretten kopen.¹⁸ Dat lijkt mij ook voor Nederland een goede oplossing, en het past bij de hiervoor vermelde claim van BAT dat e-sigaret helpt bij het minimaliseren van de gezondheidsschade. Volgens het Trimbos Instituut lijken e-sigaretten effectief lijken te zijn als middel – onderdeel van een behandeling – bij het stoppen met roken van tabakssigaretten. Uitgaande van het voorzorgsprincipe is de Nederlandse volksgezondheid volgens Trimbos het meest gebaat bij ontmoediging van e-sigaretten als consumentenproduct (genotsmiddel). Het product zou in combinatie met gedragsmatige ondersteuning als receptgeneesmiddel beschikbaar gemaakt kunnen worden voor de rokers die ondanks medicatie of nicotine-vervangende middelen niet kunnen stoppen.

9 Rechtbank Amsterdam 17 december 2008, ECLI:NL:RBAMS:2008:BG7225 (Römer/BAT). De vordering van deze zieke roker werd overigens desalniettemin afgewezen. Recent kwam deze procedure ook ter sprake in de podcast ‘Verslaafd gemaakt’: <https://bit.ly/47yJiy6>.

10 Regeling van de Staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport van 22 november 2022, kenmerk 3456548-1038502-WJZ, houdende wijziging van de Tabaks- en rookwarenregeling ter regulering van smaken voor e-sigaretten, Staatscourant 2022 nr. 32367 28 november 2022. Zie ook NOS: <https://bit.ly/3ucjXLQ>.

11 M.L. Goniewicz, D.M. Smith, K.C. Edwards et al., ‘Comparison of Nicotine and Toxicant Exposure in Users of Electronic Cigarettes and Combustible Cigarettes’, JAMA Network Open, 14 december 2018, zie: <https://bit.ly/49zhta9>.

12 *Stcr.* 2022 nr. 32367 28 november 2022.

13 K.A.G.J. Romijnnders, L. van Osch, H. de Vries, R. Talhout, ‘Perceptions and Reasons Regarding E-Cigarette use among Users and Non-Users: A Narrative Literature Review’, International Journal of Environmental Research and Public Health 1 juni 2018, volume 15, nummer 6, zie <https://bit.ly/3QWX8Vn>.

14 S. Troelstra, E. Croes, J. Bommelé, M. Willemsen, ‘Factsheet elektronische sigaretten’, Trimbos-instituut, onderdeel: Nationaal Expertisecentrum Tabaksontmoediging, april 2020, p.6.

15 *Stcr.* 2022 nr. 32367 28 november 2022.

16 WHO 3 mei 2023: <https://bit.ly/47h9IKf>.

17 Zie: <https://bit.ly/40EcvFn>.

18 Zie: <https://bit.ly/49y3xxv> en <https://bit.ly/40K643F>.

Vordering tot schadevoorkoming

De Nederlandse overheid gaat nog niet zover als de Australische overheid.¹⁹ BAT procedeert zoals gezegd tegen de overheid. Wellicht is het tijd dat ook tegenstanders van het vaperen (door met name kinderen) zich gaan mengen in de strijd, met een beroep op de schadevoorkomingsplicht. Keirse schrijft dat het aansprakelijkheidsrecht beoogt een veilige leefomgeving te bevorderen.²⁰ De schadevoorkomingsplicht is volgens haar een noodzakelijk brug in het veiligheidsbeleid. Het publiekrecht kan in het kader van het veiligheidsbeleid regels stellen, maar deze geven slechts een ondergrens aan. Het voldoen aan deze publiekrechtelijke regelgeving vrijwaart enerzijds niet van aansprakelijkheid, en waarborgt anderzijds onvoldoende de geboden verantwoordelijkheid. Het aansprakelijkheidsrecht en de daarin gelegen schadevoorkomingsplicht zijn onmisbare elementen voor

een goede invulling van voorzorg en het voorkomen van schade, aldus Keirse.

Keirse riep eerder in dit tijdschrift op om schadevoorkomingsclaims in te stellen (en rechters om deze toe te wijzen), naast schadevergoedingsclaims.²¹ Het is aan de praktijk om de aanspraak op schadevoorkoming te effectueren. Een verstandig actor neemt volgens Keirse uit zichzelf de gepaste voorzorg, zorg en nazorg, mede uit welbegrepen eigenbelang. De onwillige actor kan daartoe via de weg van artikel 3:296 BW met een rechterlijk bevel of verbod worden gedwongen.

Ik sluit mij graag bij deze oproep aan. In het verleden is het gelukt om met een schadevoorkomingsvordering tegen een werkgever het roken op de werkvloer te doen stoppen.²² Daarmee kan ook het vaperen door kinderen een halt toegeroepen worden.

Nadat John Roth 16 jaar hoofdredacteur van L&S is geweest, waarvoor de redactie hem heel hartelijk dankt, neemt hij met dit redactioneel afscheid.

19 De door SP-Kamerlid Dijk op 25 oktober 2023 ingediende motie om de boetes voor wetsovertredingen en tabaksverkopers fors te verhogen, werd niet aangenomen.

20 A.L.M. Keirse, 'Mogelijkheden schadevoorkomingsplicht via aansprakelijkheidsrecht', Rapportage voor het Ministerie van Infrastructuur en Milieu (in het kader van het programma Bewust Omgaan met Veiligheid), januari 2016, p. 73. Zie tevens A.L.M. Keirse, *Schadevoorkomingsplicht*, Den Haag: BJu 2017 en A.L.M. Keirse, 'Schadevoorkomingsclaims', *Letsel & Schade* 2017-2, p. 6-8.

21 A.L.M. Keirse, 'Schadevoorkomingsclaims', *Letsel & Schade* 2017-2, p. 8.

22 Rechtbank Breda 25 april 2000, ECLI:NL:RBBRE:2000:AA5611. Zie: <https://bit.ly/3MJksyx>.

